

Motion till riksdagen

1986/87:Fi809

Lars Tobisson m. fl. (m)

Betalningar till och från staten

Snabba och smidiga betalningsformer är viktiga för allmänheten och näringslivet. Både posten och bankväsendet har under senare tid genomfört förenklingar och förbättringar i sin service. Bankerna erbjuder nu allmänheten att samla sina tillgodohavanden till ett enda räntebärande konto, till vilket kan knytas olika tjänster för betalningsförmedling såsom privatgiro eller sparbanksgiro för privatpersoner samt kort för automatiska uttag.

Denna strävan efter rationella betalningsformer hämmas emellertid av att statens betalningsrutiner på många områden fortfarande är otidsenliga. En del förbättringar har visserligen skett de senaste åren. Sålunda kan numera inbetalning av inkomst- och förmögenhetsskatt samt arbetsgivaravgift ske via antingen bank eller post på likvärdiga villkor, och riksförsäkringsverkets utbetalningar av barnbidrag, pensioner m. m. behöver inte längre gå omvägen via posten. Men på andra områden tillämpas fortfarande krångliga och föråldrade betalningsformer, vilket kan härledas till den statliga bestämmelsen från år 1925 att prioritera postgirot vid betalningsförmedlingen.

Enligt vår mening bör betalningssystemet fungera så praktiskt som möjligt. Förutsättningen härför är fri konkurrens mellan olika institut och betalningsformer. Staten får då inte ge postgirot en gynnad ställning när likvärdiga eller bättre betalningsrutiner finns att tillgå på annat håll.

PKbankens särställning

PKbanken bildades 1974 genom en sammanslagning av Sveriges Kreditbank och Postbanken. Trots att banklagstiftningen föreskriver fri konkurrens mellan olika bankinstitut, har PKbanken länge haft ensamrätt till förvaltningen av postgiromedel.

När 15 % av PKbankens aktiekapital 1984 såldes ut på Stockholms fondbörs, konstaterade regeringen i den bakomliggande propositionen att "bankens rörelse expanderat kraftigt och efter hand fått en struktur som liknar övriga större bankers struktur. Detta innebär bl.a. att banken konkurrerar med övriga banker i fråga om kreditgivning och andra banktjänster på näringslivets område." Mot denna bakgrund framstod PKbankens monopol på förvaltningen av postgiromedlen som än mer stötande.

Genom postgirot passerar ca 6 600 miljarder kronor per år i olika betalningsuppdrag. I genomsnitt stannar pengarna en och en halv dag hos postgirot, vilket innebär att postverket förfogar över en överskottslikviditet

på ca 12 miljarder kronor per dag. Postverket har under senare år vänt sig mot PKbankens ensamrätt till dessa medel. Man har framhållit, att om denna slopades, skulle postverket få ett bättre utgångsläge för att agera affärsmässigt.

Moderata samlingspartiet har i många år föreslagit (senast i motion 1985/86:Fi702) att PKbankens monopol på förvaltningen av postverkets likvida medel borde upphävas. Finansutskottets majoritet har dock motsatt sig förändringar i fråga om postgirots och PKbankens verksamhet. Som skäl har bl. a. anförts (FiU 1985/86:31) att postgiromedlen är av stor betydelse för PKbankens balansomslutning.

Under hösten 1986 uttalade emellertid ledande tjänstemän inom riksbanken stöd för vår uppfattning att PKbankens särställning borde upphävas.

I november 1986 träffades ett nytt samarbetsavtal mellan posten och PKbanken för perioden 1987–1989, som bl. a. innebär att postverket självt skall förvalta sina likvida medel. Detta har inte, tvärt emot vad finansutskottets majoritet hävdade våren 1986, ansetts menligt inverka på PKbankens verksamhet.

Avtalet förutsätter att regeringen och riksdagen ger sitt godkännande. Med anledning därav föreslår regeringen i proposition 1986/87:100 bil. 1, att PKbankens särställning i fråga om förvaltning av postverkets likvida medel skall upphävas. Vi tillstyrker självfallet regeringens förslag i denna del.

När postverket nu ges rätt att självt svara för förvaltningen av sina likvida medel, aktualiseras vissa andra frågor beträffande postens verksamhet. Vi delar regeringens uppfattning att postverket inte bör få status av bank. Postgirots uppgift bör inskränkas till betalningsförmedling.

Emellertid återfinns i propositionen förslag om bl. a. förräntning av vissa postgirokonton och om viss övertrasseringsrätt, vilka bryter mot dessa principer. Redan nuvarande ordning, som innebär att ränta ges på juridiska personers postgirokonton, står i strid med 1973 års riksdagsbeslut, enligt vilket vid PKbankens tillkomst endast den del av postgirorelsen som inte var räntebärande skulle stanna kvar inom postverket. Förändringen genomfördes av postverket 1980 utan att regeringen eller riksdagen godkände detta.

Det föreslås vidare att postgirots företagskunder skall kunna medges en viss övertrasseringsrätt. Som skäl anges – liksom beträffande förräntning på företagspostgirokonton – konkurrensen med bankgirot. Det bör emellertid noteras, att bankgirot endast är en serviceorganisation för att överföra medel från ett bankkonto till ett annat. Lika litet som det där förekommer förräntning finns det någon övertrasseringsrätt. En bankkund som utnyttjar bankgirot har däremot ofta kredit på sitt checkkonto men måste då normalt lämna säkerhet för denna kredit. Kreditgivningen står också under bankinspektionens tillsyn.

Grundsynen att bankverksamhet inte får utvecklas inom postverket kräver att 1973 års principer upprätthålls samt att således postgirot inte på egen räkning får ge inlåningsränta till några som helst kunder och att någon övertrasseringsrätt inte får införas. Därmed erfordras inte det föreslagna tillägget i bankörelselagen.

Beträffande postverkets finansförvaltning ser vi det i och för sig som en fördel att denna hålls åtskild från verksamheten i övrigt. Alternativet med ett

av postverket helägt aktiebolag inrymmer emellertid den nackdelen att finansförvaltningen undantas från de regler om offentlighet och revision som är tillämpliga på statsmyndigheterna. Därför bör man stanna för att anförtro dessa frågor åt en särskild placeringsdelegation inom postverket.

Vi tillstyrker de riktlinjer som anges för placeringen av postverkets likvida medel. Upplåningsrätten bör som föreslås i propositionen begränsas till kortfristig upplåning på dagslånemarknaden, och någon lånerätt i riksbanken bör inte föreligga.

Enklare inbetalning av mervärdesskatt och punktskatter

På samma sätt som vid inbetalning av inkomstskatt, förmögenhetsskatt och arbetsgivaravgifter borde moms och punktskatter kunna betalas via bank lika väl som via posten. För många företag och privatpersoner skulle detta medföra en väsentlig förenkling. Det skulle också ge dem fördelar från räntesynpunkt, eftersom inbetalningen då kan göras på förfallodagen direkt från bankkontot i stället för dagen före, vilket nu krävs när överföring måste ske från exempelvis checkkonto till postgirot. Skatteutskottets majoritet har i betänkande 1984/85:49 uttalat förståelse för detta önskemål om förenklat inbetalningssätt.

Bestämmelserna för inbetalning av mervärdesskatt och punktskatter bör således snarast ändras så att de kan utföras även via bank på samma sätt som gäller för inkomstskatt, förmögenhetsskatt och arbetsgivaravgift.

Utbetalning av överskjutande skatt

En utbetalningsavi för överskjutande skatt kan lösas in på posten eller i bank. Men utsändningen via posten är en onödig omgång, som leder till extra kostnader för statsverket och ränteförluster för betalningsmottagarna. Större delen av de medel som skatteväsendet i dag betalar till postverket för denna hantering torde kunna inbesparas genom att övergå till en kontorutin.

Säkerhetsskäl motiverar också en ändring av nuvarande utbetalningsrutiner för skatteåterbäringen. Detta understryks av brottsförebyggande rådet, som i sina båda utredningsrapporter om ökat skydd för värdetransporter (BRÅ PM 1979:1 och 1983:2) framhåller att kontantlösa betalningsrutiner bör användas i ökad omfattning. I fråga om skatteåterbäringen framhåller rådet följande (PM 1983:2, s. 19):

Nuvarande utbetalningssystem innebär att stora kontanta värdemängder upplagras och hanteras. Återbetalningen av överskjutande skatt är den största punktutbetalningen årligen. Post och banker rekvirerar då mycket stora summor från riksbanken vilka sprids över landet under loppet av någon vecka.

Antalet löne- och pensionskonton i bankerna som är tillgängliga för automatiska betalningar av detta slag utgör drygt 5 miljoner, vartill kommer drygt 1 miljon postgirokonton. Förutsättningarna för ökad användning av kontantlösa betalningsrutiner är därför mycket goda. Tillgång till ett rationellt och säkert utbetalningssystem finns. Detta måste utnyttjas bättre än vad som är fallet i dag.

Om den skattskyldige i samband med självdeklarationen anger ett postgiro/bankkontonummer, kan eventuellt förekommande överskjutande skatt utbetalas direkt till detta. Denna metod – som tillämpas i Finland med gott resultat – sparar tid, är betydligt säkrare och torde dessutom få en viss sparstimulerande effekt.

Deklarationsblanketter bör således från taxeringsåret 1988 innehålla en ruta för uppgivande av kontonummer, dit vederbörande skattemyndighet åtar sig att sända eventuell överskjutande skatt. Ett alternativ kan vara att betalningsmottagaren ger sin bank i uppdrag att uppbära eventuell skatteåterbäring och sätta in beloppet på hans/hennes konto på samma sätt som sker beträffande barnbidrag m. m.

Statens betalningar

Som inledningsvis berördes har riks försäkringsverket infört enklare och smidigare rutiner för utbetalning av vissa sociala förmåner. Övergången till kontoutbetalningar av pensioner, sjukersättningar och barnbidrag torde ha medfört en besparing för staten på ca 30 milj. kr. per år, och dessutom blir det säkrare och bekvämare för mottagarna. Det är angeläget att andra statliga förvaltningar, som gör utbetalningar, följer i samma spår.

Betalningar till och från bostadsstyrelsen skulle kunna ske smidigare och säkrare, om inte alltid posten måste användas. Regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att vidta erforderliga förändringar i sina betalningsrutiner.

Möjligheter föreligger numera för staten att utbetala löner, barnbidrag, pensioner m. m. via annan bank än PKbanken. Överläggningar har också förts med andra banker om en flyttning av betalningsuppdraget. Trots att staten därvid erbjöds fördelaktigare villkor, träffades nytt avtal med PK-banken. Med hänsyn till de besparingsmöjligheter som ett anbudsförfarande skulle medföra, bör regeringen uppdra åt statens löne- och pensionsverk att i föreskriven ordning föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringar till kontohavare i andra banker än PKbanken.

Statens kassahållning

För närvarande kan det ta ända upp till fyra bankdagar, innan en inbetalning från ett företag eller en privatperson till en statlig myndighet når sin slutstation – statsverkets checkräkning i riksbanken – och därmed kan påverka statsskuldens storlek och den därav uppkommande räntebelastningen. Beräkningar utförda på basis av uppgifter i den statliga utredningen Rationellare girohantering tyder på att statsverkets behov av kort upplåning skulle kunna minskas med inmot 5 miljarder kronor, om betalningar till statliga verk och myndigheter fick gå direkt till riksbanken utan att ta en omväg över postgirot. Räntekostnaderna på statsskuden skulle kunna minskas med över 500 milj. kr. per år.

Detta skulle kunna uppnås, om postverket och bankerna ålades att inleverera inkommande likvider direkt till statsverkets/myndighetens check-

räkning i riksbanken. Utbetalningar skulle på motsvarande sätt kunna ske genom att erforderligt belopp dras direkt på myndighetens konto i riksbanken utbetalningsdagen. Med detta system skulle staten spara avsevärda belopp, samtidigt som myndigheter, företag och enskilda – i enlighet med vad som tidigare föreslagits i denna motion – ges möjlighet att fritt välja post- eller bankgiro för sina betalningar.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att postgirots gynnade ställning vid statliga betalningar bör upphävas,
2. att riksdagen avslår förslaget till lag om ändring i bankrörelselagen,
3. att riksdagen beträffande riktlinjerna för postverkets förvaltning av sina likvida medel och de organisatoriska formerna härför ger regeringen till känna vad som i motionen anförts,
4. att riksdagen begär att regeringen ändrar bestämmelserna om inbetalning och återbetalning av mervärdeskatt och punktskatter så att sådan betalning kan ske via bank,
5. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om utbetalning av överskjutande skatt i enlighet med vad i motionen anförts,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbetalning av statliga bidrag och förmåner,
7. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt statens löne- och pensionsverk att föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringar till kontohavare i andra banker än PKbanken,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om snabbare överföring till och från riksbanken av statens betalningar.

Stockholm den 27 januari 1987

Lars Tobisson (m)

Rune Rydén (m)

Hugo Hegeland (m)

Anders Andersson (m)

Bengt Witthom (m)

Filip Fridolfsson (m)

Margit Gennser (m)

Margareta Gard (m)